

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 3, Article Number: 1C0194

EDUCATION SCIENCES

Received: January 2010

Accepted: July 2010

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Cengiz Şahin

Rüştü Yeşil

Ahi Evran University

csahin40@gmail.com

ryesil@ahievran.edu.tr

Kirsehir-Turkey

**SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ADAY ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BECERİ
VE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ (AEÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ)**

ÖZET

Bu araştırma, sınıf öğretmenliği anabilim dalı son sınıf öğrencilerinin (aday öğretmenlerin) sosyal beceri ve empati düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, AEÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören üç şubedeki toplam 96 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, "Kendini Değerlendirme Envanteri" ve "Empati Ölçeği" ile toplanmıştır. Veriler üzerinde aritmetik ortalama, standart sapma, ilişkisiz örneklem ve bağımlı örneklem t testleri, anova ve LSD testleri yapılmıştır. Araştırma sonunda; aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeylerinin orta seviyede olduğu; kız aday öğretmenlerin erkeklere göre sosyal beceride daha iyi, empatik davranmada ise benzer düzeyde oldukları; annelerin eğitim düzeylerinin aday öğretmenler üzerinde babaların eğitim düzeyine göre daha etkili olduğu; ayrıca sosyal beceri düzeyleri ile empati düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif ilişkilerin bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Aday Öğretmen,
Eğitim Fakültesi, Sosyal Beceri, Empati

**SOCIAL SKILLS AND EMPATHIC BIAS LEVEL OF CLASSROOM TEACHING DEPARTMENT
PROSPECTIVE TEACHERS (AEU EDUCATION FACULTY CASE)**

ABSTRACT

This research aims to determine the social skills and empathy levels of classroom teaching department last year students (prospective teachers). The research was carried out by scanning model. The study group constitutes of total 96 students attending AEU Education Faculty Department of Classroom Teaching. Data of research was collected by "Self-Assessment Inventory" and "Empathy Scale" The mean, standard deviation, unbound sample and dependent sample t tests, ANOVAs and LSD test were performed on data. As a result of the research, it has been found that social skills and empathy levels of prospective teachers are intermediate; girls have better social skills than boy prospective teachers and they are at the same level in empathetic act. Moreover, it has been determined that mother education level were more effective than fathers' education levels on prospective teachers and also significant and positive relationship between social skills and empathy levels have been found.

Keywords: Classroom Teachers, Prospective Teacher,
Education Faculty, Social Skills, Empathy

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İnsanın sosyal bir varlık olması, belirli sosyal becerileri gösterebilmesini gerektirmektedir. Bu becerileri gösterebilmek, bir toplum içerisinde yaşamının ya da bütün olarak toplumsallaşmanın bir gereğidir. Bir başka ifade ile, insanların sosyal becerilere sahiplikleri, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürdürebilmelerinin zeminini oluşturmaktadır. Mutlu ve huzurlu bir yaşam sürdürebilme ile sosyal becerilere sahiplik düzeyleri arasında yakın bir ilişkinin bulunduğunu, farklı araştırmalar ortaya koymaktadır (Yüksel, 2001). Bu alanlar: Organizasyon-plânlama ve öğretim yaklaşımları, meslekî profesyonellik ve sosyal becerilerdir. Sosyal beceriler ise öğrenciler ve diğer görevlilerle uygun iletişimi kurabilmek, öğrencileri işbirliği içinde çalıştırabilmek gibi becerilerle ilişkilidir.

Genel anlamda beceri, bilgi gerektiren ve performans gerektiren karmaşık bir eylemi ifade etmektedir. Beceriler zihinsel ya da psikomotor nitelik taşıyabilir (MEB; 2006, 47; Öncül, 2000, 125). Farklı becerileri içeren sosyal beceri ise, "sıradan insanların sosyal etkileşimde kullandıkları ve kurallar tarafından yönetilen gerçek normatif öge davranışlar veya eylemler; ... eylemlerin veya senaryoların belirlenebilir ardışıklığı" (Trower, 1982, s. 418'den akt: Bacanlı, 1999, 19) olarak tanımlanmaktadır. İletişim, tartışma, grupla çalışma, işbirliği yapma, empati kurma, sosyal katılım, girişimcilik, dili kullanma gibi beceriler, insanın toplumsal yaşamında sıklıkla sergilemesi gereken sosyal becerilere örnek olarak verilebilir (MEB, 2006, 47). Diğer insanlarla iletişim kuramayan, düşüncelerini onlarla paylaşamayan, birlikte çalışamayan ya da ortak hareket edemeyen, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamaktan uzak kalan insanların hem sosyalleşmesi hem de diğer insanlarla birlikte mutlu ve huzurlu bir yaşam sürebilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan bu tür insanların kendilerini gerçekleştirmeleri ve diğer insanların onlardan faydalanabilmeleri de mümkün olmaz.

Bunun yanı sıra empatik anlayış, insanları birbirine yaklaştırma ve iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar kendileriyle empatik iletişim kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Diğer insanlar tarafından doğru anlaşılma ve önem verilme ise bireyi rahatlatır. Dolayısıyla yargılanmadığını, eleştirilmediğini hisseden birey kendini iyi hisseder. Empati sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir. Empati, empati kuran kişi için de önemlidir. Empatik eğilim ve becerileri yüksek olan insanlar çevreleriyle daha az çatışma yaşar ve daha çok sevilir ve aranılırlar (Dökmen, 2000).

Sosyal beceriler ve empati öğrenme yoluyla sonradan geliştirilebilme özelliğini taşımaktadır (Öncül, 2000, 125; MEB, 2006, 47; Bacanlı, 1999, 75). Diğer birçok temel bilgi, duygu ve becerilerde olduğu gibi sosyal becerilerin de bireylere kazandırılmasından öncelikle sorumlu olan kurumlar, aile, okul gibi eğitim kurumları ve arkadaş çevresi gibi sosyal ortamlardır (Kıncal, 2004; Hamby, 1992, 57-58; Varış, 1994; Şişman, 2006, Şahin, 2001). İnsanlar, ilk olarak aile ortamında öğreniyor olmakla birlikte bu becerilerin onlara daha sağlıklı, sistematik, planlı ve bilinçli olarak kazandırılmaya çalışıldığı eğitim kurumları okullardır (Yeşil, 2002; Erden ve Akman, 1996, 76). Planlı eğitim kurumları olması, çalışmaların bir program çerçevesinde yürütülmesi, eğitim işinin profesyonelleri olan öğretmenler tarafından yapılıyor olması, okulları sosyal becerilerin kazandırılması açısından daha önemli hale getirmektedir. Okulları aile ve arkadaş çevresi gibi eğitim ortamlarından ayıran bir diğer karakteristik özellik ise, insanları sosyal ve mesleki hayata hazırlamayı amaç edinen kurumlar olmalarıdır (MEB, 2006).

Bu özellikler açısından ilköğretim kurumlarının ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Zorunlu eğitim kademesi olması, öğrencinin gerçek anlamda kurallı, planlı ve örgütlü öğrenme-öğretme yaşantıları ile ilk yüzleşilen öğretim kademesi olması, temel becerileri kazandırmayı kendine temel amaç ve görev olarak yüklenmiş olması ilköğretimi, sosyal becerilerin öğrencilere kazandırılması açısından daha önemli hale getirmektedir (Yeşil, 2002; Ersanlı ve diğerleri, 2005, 195; Başaran, 1974, 196; Selçuk, 1996, 50-51; Shafer, 1987, 197; Şahin, 2007, 136). Nitekim 2004-2005 öğretim yılından itibaren uygulanmakta olan ilköğretim programı incelendiğinde, kavram, değer ve beceri olmak üzere üç temel öğe üzerine oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir (MEB, 2006).

Hiç şüphesiz ilköğretimin, bu önemli işlevini yerine getirebilmesinde en önemli görev, öğretmenlere düşmektedir. Çünkü öğretimi planlayan, organize eden, programı hayata geçiren, öğrencilere hedef ve ideal gösteren, onlara bu hedef ve idealler doğrultusunda model olan kişiler öğretmenlerdir. İlköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrenciler üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyan bir çok araştırma bulunmaktadır (Kauchak ve Eggen, 1998, 151; Brophy ve Good, 1997; Rousmaniere, 2001, 110; Bervi & Griffith, 2005, 407; Drake & Brown, 2003) ve bu durum, bilim adamları tarafından genel bir kabul görmektedir (Senemoğlu, 2009; Sönmez, 2007; Morgan ve Saxton, 1994, 3; Weimer, 1993, 51).

Diğer taraftan, beceri öğrenmenin doğası incelendiğinde iki temel öğrenme yolunun olduğu dikkati çekmektedir: gözlem ve yapma. Bir başka ifade ile beceriler, gözlenerek ve yapılarak öğrenilme özelliği taşımaktadırlar (MEB, 2006; Senemoğlu, 2009; Sönmez, 2007). Herhangi bir beceriyi öğrenebilmesi için öğrencinin, o becerinin iyi gösterilmiş halini görmesi ve aynı şekilde belirli bir süre bizzat yapması gerekmektedir. Bir başka ifade ile öğrencinin dili güzel kullanması, tartışma yapabilmesi, grupta çalışma yapabilmesi, başkalarının gözüyle olay ya da durumlara bakıp doğru değerlendirmeler yapabilmesi, bunları yapanları gözlemesi ve yeterince bizzat kendisinin yapması ile mümkündür. Tartışmayı görüp yapmadan tartışmayı öğrenmek; empati kuran kişilerin davranışlarını görmeden ve yapmadan empati kurabilmek mümkün değildir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde empatinin, iletişim becerileri, cinsiyet, yardım etme davranışı, değer yönelimi, cinsel rol, yaş, prososyal akıl yürütme, dil yeteneği ve sembolik düşünme, kaygı, depresyon ve özsaygı, aile yapısı, kritik düşünme, tükenmişlik ve iş doyumunu, psikodrama eğitimi alma, öğretmen-öğrenci iletişimi, yüz ifadelerini okuma, üniversite öğrencileri ve kaygı SED, eğitim düzeyi, yaratıcılık ve dogmatizm, dinleme stilleri ve ilişkisinin çalışıldığı görülmektedir (Duru, 2002).

İlköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin, gerek öğrencilerini bir üst öğrenim kurumuna, sosyal ve mesleki hayata hazırlama görevini yerine getirebilmesi açısından gerekse programda öngörülen becerilerin öğrencilere yeterince kazandırılabilmesi açısından özellikle sınıf öğretmenlerinin sosyal ve empatik becerileri yeterince yerine getirebilmesinin önemli ve gereklidir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal becerilere ve empati kurma yeterliklerine sahip olmalarının, öğrencilerine de bu becerileri ve yeterlikleri kazandırabilmeleri açısından ayrı bir önem arz ettiği söylenebilir. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin ya da bu mesleği yerine getirmeye aday olan kişilerin sosyal beceri ve empati eğilimlerinin belirlenmesinin; bu konularda sıkıntılıların belirlenmesi durumunda bu sorunları gidermeye dönük gerekli tedbirlerin alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu gerekçelerle, sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri ve empati eğilimlerinin belirlenmesi, bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

İlköğretim kademesi, bireylerin temel becerileri kazanabilmeleri açısından temel eğitim kademesi olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte özellikle sınıf öğretmenlerine büyük görev düşmektedir. Sınıf öğretmenlerinin bu önemli görevlerini yerine getirebilmeleri için öncelikle kendilerinin bu becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının; sosyal becerilere ve empatik davranabilme düzeylerine, bu konuda eksik kalınan ve aksayan yönlere, bu eksik ve aksaklıkların giderilmesi için uygulanabilir çözüm yollarının belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan bu çalışma ile elde edilen bilimsel bilgilerin, mevcut bilgilere yenilerini katması ve güncellemesi; farklı araştırmalar için bir önfikir oluşturması beklenmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI (AIM OF THE STUDY)

Bu araştırma; ilköğretim I. kademe öğretmenlik mesleğini yapmak üzere eğitim alan sınıf öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinin sosyal beceri ve empatik eğilim düzeylerini belirlemeyi; bu konuda yaşanabilecek sorunlara dikkat çekmeyi ve bu sorunları gidermeye dönük alınabilecek önlemler belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede başlıca şu sorulara cevapların bulunması amaçlanmıştır:

- Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri nasıldır?
- Aday öğretmenlerin;
Cinsiyetlerine,
Anne eğitim düzeyine,
Baba eğitim düzeyine,
Algılanan gelir düzeyine göre sosyal beceri ve empati düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

4. YÖNTEM (METHOD)

Bu araştırma, nicel nitelikte betimsel bir çalışmadır.

4.1. Araştırma Modeli (Design of the Research)

Bu araştırma, tarama modelinde yürütülmüş bir araştırmadır. Bilindiği üzere tarama modelleri, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada, sınıf öğretmenliği adayı olan son sınıf öğrencilerinin, sosyal beceri ve empati düzeyleri betimlenmeye çalışılmıştır.

4.2. Çalışma Grubu (Study Group/Participants)

Araştırmanın çalışma evrenini, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 75'i erkek 117'si kız olmak üzere toplam 192 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem ise, son sınıf öğrencilerinden rastgele seçilmiş üç şubede öğrenim gören 96 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin 45'i erkek 51'i ise kız öğrencidir.

4.3. Verilerin Toplanması (Data Collection)

Araştırmanın verileri, "Kişisel Bilgi Formu", "Sosyal Beceri Envanteri" ve "Empati Ölçeği" ile toplanmıştır.

"Kişisel Bilgi Formu", aday öğretmenlerin cinsiyetlerini, annelerinin eğitim durumlarını, babalarının eğitim durumlarını ve ailelerinin algıladıkları gelir durumunu belirlemeye dönük dört maddeden oluşmaktadır.

"Sosyal Beceri Envanteri", Riggio (1986) tarafından geliştirilmiş ve 1989 yılında yeniden revize edilerek bugünkü şeklini almış bir ölçme aracıdır. Yüksel (1998) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yine Yüksel (2004) tarafından yapılmıştır. Sosyal Beceri Envanteri, temel sosyal becerileri ölçmek amacıyla geliştirilmiş beşli likert tipi bir ölçek niteliği taşımaktadır. Envanter; (1) duyuşsal anlatımcılık (DA), (2) duyuşsal duyarlılık (DD), (3) duyuşsal kontrol (DK), (4) sosyal anlatımcılık (SA), (5) sosyal duyarlılık (SD) ve (6) sosyal kontrol (SK) adlarında olmak üzere altı alt bölgeye ayrılmıştır. Her bir alt ölçek 15 maddeyi içermektedir ve envanter toplam 90 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin 32 tanesi ters kodlanacak şekilde yapılandırılmıştır. Envanterin kapsam geçerliği geçerliği uzman kanısına dayalı olarak belirlenmiş; benzer ölçekler geçerliği ise genel için 0,63; alt ölçekler için ise -,21 ile 0,57 arasında olduğu görülmüştür. Envanterin güvenilirliği ise Cronbach alpha ile hesaplanmış ve envanterin geneli için 0,92; alt ölçekler için ise 0,56 ile 0,82 arasında değerler aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca envanterin test tekrar test yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısı geneli için 0,92; alt ölçekler için ise 0,80 ile 0,90 arasında değerler aldığı belirlenmiştir (Yüksel, 2004). Yapılan bu araştırmada ise Sosyal Beceri Envanterinin geneli için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı, 0,84 olarak belirlenmiştir. Alt ölçeklere göre Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları ise; (1) duyuşsal anlatımcılık için 0,64; (2) duyuşsal duyarlılık için 0,70; (3) duyuşsal kontrol için 0,72; (4) sosyal anlatımcılık için 0,72; (5) sosyal duyarlılık için 0,74; (6) sosyal kontrol için ise 0,87 olarak belirlenmiştir.

"Empati Ölçeği", Baron-Cohen ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilmiş olan ve empatiyi ölçen 40 soru ve çeldirici özellikte 20 soruyu içeren bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formunun üniversite öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Bora ve Baysan (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı yüksek bulunmuştur (0.845). Ölçeğin kısa formunun ve yakınlar tarafından değerlendirilmesi de güvenilir özellik göstermektedir. Ölçeğin split-half yöntemi ile elde edilen Guttman katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur. Bu yöntemle, Cronbach alfa katsayısı ölçeğin ilk yarısı için 0.75, ikinci yarısı için 0.74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kısa formunda yer alan sorularında test yeniden test güvenilirliği yeterli bulunmuştur. EÖ'nin öz bildirim ve yakın değerlendirmeleri arasında anlamlı korelasyon vardır ($r=0.49$, $p<0.001$). Bu sonuçlar EÖ'nin Türkçe formunun empatiyi ölçmekte kullanılabilecek güvenilir bir ölçek

4.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması (Analyze And Discussion of Data)

Veriler üzerinde, araştırmanın amaçları bölümünde belirtilen sorulara cevap bulmak üzere aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem t testi, anova ve LSD testleri yapılmıştır. Anlamlılık testleri için $p<0,05$ düzeyi yeterli görülmüştür. Diğer taraftan, öğrencilerin sosyal beceri ve empati düzeylerinin anlamlandırılmasında kullanılan puan aralıkları şu şekilde özetlenebilir:

		Min. Puan	Maks. Puan	Alt	Orta	Üst
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık (DA)	30,00	59,00	30,00 - 39,66	39,67 - 49,33	49,34 - 59,00
	Duyuşsal Duyarlılık (DD)	42,00	66,00	42,00 - 50,00	50,01 - 58,00	58,01 - 66,00
	Duyuşsal Kontrol (DK)	24,00	55,00	24,00 - 34,33	34,34 - 44,66	44,67 - 55,00
	Sosyal Anlatımcılık (SA)	30,00	63,00	30,00 - 41,00	41,01 - 52,00	52,01 - 63,00
	Sosyal Duyarlılık (SD)	33,00	66,00	33,00 - 44,00	44,01 - 55,00	55,01 - 66,00
	Sosyal Kontrol (SK)	19,00	69,00	19,00 - 35,66	35,67 - 52,33	52,34 - 69,00
SOSYAL BECERİ (Toplam)		231,00	333,00	231,00 - 265,00	265,01 - 299,00	299,01 - 333,00
EMPATİ		12,00	42,00	12,00 - 22,00	22,01 - 32,00	32,01 - 42,00

5. BULGULAR ve YORUM (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Bu bölümde, araştırma sonuçlarına ilişkin elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

• Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri Sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati becerilerine sahiplik düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri
(Table 1. Prospective teachers' social skills and empathy levels)

Değişkenler		N	Minimum Puan	Maksimum Puan	Puan	Ss	Düzye
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık	96	30,00	59,00	44,90	7,20	Orta
	Duyuşsal Duyarlılık	96	42,00	66,00	54,42	6,54	Orta
	Duyuşsal Kontrol	96	24,00	55,00	41,25	7,70	Orta
	Sosyal Anlatımcılık	96	30,00	63,00	49,93	7,03	Orta
	Sosyal Duyarlılık	96	33,00	66,00	50,67	7,66	Orta
	Sosyal Kontrol	96	19,00	69,00	50,60	9,79	Orta
SOSYAL BECERİ (Toplam)		96	231,00	333,00	291,76	23,27	Orta
EMPATİ		96	12,00	42,00	28,32	7,34	Orta

Tablo 1'de, sınıf öğretmenliği anabilim dalı aday öğretmenlerinin hem alt ölçeklerde yer alan hem de envanterin genelinde yer alan sosyal becerilere orta düzeyde sahip oldukları görülmektedir. Benzer şekilde aday öğretmenlerin empati düzeyleri de orta düzeydedir. Bu durum, öğretmen adaylarının hem sosyal beceri hem de empati düzeyleri ile ilgili olarak bir takım yetersizlikler içerisinde oldukları; bu konularda zaman zaman sorun yaşayabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Bir başka ifade ile aday öğretmenlerin, alınacak bir takım önlemlerle hem sosyal beceri hem de empati düzeyleri yönüyle geliştirilmeleri gerektiği söylenebilir.

• Farklı değişkenlere göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri Cinsiyet, anne ve babaların eğitim düzeyi ve ailelerinin ekonomik gelir düzeylerine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeylerine ilişkin bulgular, Tablo 2,, Tablo 3., Tablo 4. ve Tablo 5.'de özetlenmiştir.

• Cinsiyetlerine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri

Cinsiyetlerine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri ve aralarındaki farklılaşmalarla ile bu farklılaşmaların kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 2.1'de sunulmuştur.

Tablo 2. Aday öğretmenlerin cinsiyetlerine göre sosyal beceri ve empati düzeyleri
(Table 2. Social skills and empathy level of prospective teachers by sex)

Değişkenler		Cinsiyet	N	Puan	Ss	Düzye	t	Sd	p	
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık - DA	Kız	51	47,59	7,93	Orta	4,236	94	,000	
		Erkek	45	41,84	4,73	Orta				
	Duyuşsal Duyarlılık -DD	Kız	51	55,35	7,25	Orta	1,502	94	,136	
		Erkek	45	53,36	5,53	Orta				
	Duyuşsal Kontrol -DK	Kız	51	37,75	7,72	Orta	-5,408	94	,000	
		Erkek	45	45,22	5,47	Üst				
	Sosyal Anlatımcılık -SA	Kız	51	51,08	6,08	Orta	1,726	94	,088	
		Erkek	45	48,62	7,83	Orta				
	Sosyal Duyarlılık -SD	Kız	51	51,57	7,20	Orta	1,232	94	,221	
		Erkek	45	49,64	8,10	Orta				
	Sosyal Kontrol -SK	Kız	51	53,00	6,21	Üst	2,631	94	,010	
		Erkek	45	47,89	12,20	Orta				
	SOSYAL BECERİ (Toplam)		Kız	51	296,33	21,77	Orta	2,086	94	0,04
			Erkek	45	286,88	24,05	Orta			
EMPATİ		Kız	51	28,84	6,62	Orta	,737	94	,463	
		Erkek	45	27,73	8,13	Orta				

Tablo 2.'de, hem kız hem de erkek aday öğretmenlerin, DA, DD, SA, SD alt boyutları ile genel sosyal beceri ve empati becerilerinde orta düzeyde beceri sahibi oldukları; buna karşılık, DK alt boyutunda erkek, SK alt boyutunda ise kız aday öğretmenlerin üst düzeyde beceri sahibi oldukları görülmektedir. Diğer taraftan, Sosyal Beceri Envanterini geliştiren Yüksel (2004), kendi araştırmasında ortalama puanlara standart sapma düzeylerini bir ekleme bir çıkarma şeklinde belirlediği değerler açısından bakıldığında ise aday öğretmenlerin tüm alt boyutlar açısından orta düzeyde sosyal beceriye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, aday öğretmenlerin cinsiyetlerinin, sosyal beceri envanterindeki DA alt ölçeğinde kızlar lehine; DK ve SK alt ölçeklerinde ise erkekler lehine sosyal beceri düzeylerinde anlamlı farklılaşmalar ortaya çıkardığı ($p < ,05$); buna karşılık DD, SA ve SD düzeyleri arasında ise bir farklılaşma ortaya çıkarmadığı ($p > ,05$) görülmektedir. Buna göre duygularını ifadelendirme becerileri konusunda kız öğrencilerin, duygularını ve sosyal ilişkilerini kontrol etme konusunda ise erkeklerin daha iyi düzeyde oldukları söylenebilir. Bir başka ifade ile kız aday öğretmenler duygularını anlatabilme yönüyle erkeklerden; erkek aday öğretmenler ise duygularını ve sosyal ilişkilerini kontrol altında tutma konusunda kızlara göre daha beceriklidirler. Diğer taraftan kız ve erkek ada öğretmenler sosyal becerilere genel olarak orta düzeyde sahip olmakla birlikte kızların erkeklere göre bu açıdan anlamlı düzeyde daha fazla sahip oldukları görülmektedirler ($p < ,05$). Bu durumun bir dengesizliği de içerdiği söylenebilir. Alt boyutların dördünde ve envanterin genelinde kız aday öğretmenler erkeklere göre sosyal becerilerde daha iyi olmakla birlikte bu dengesizliğin, özellikle kontrol mekanizmalarını kullanma açısından erkelere oranla önemli yetersizlikler içerisinde olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Empati kurabilme yönüyle ise hem kız hem de erkek aday öğretmenlerin orta düzeyde beceri gösterebildikleri; aralarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı ($p > ,05$) belirlenmiştir. Buna göre cinsiyetin, aday öğretmenlerin empati kurabilme düzeyleri üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

- Annelerinin eğitim düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri
Annelerinin eğitim düzeylerine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri ve aralarındaki farklılaşmalarla ilgili bu farklılaşmaların kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 3.'de sunulmuştur.

Tablo 3. Annelerinin eğitim düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri
(Table 3. Social skills and empathy levels of prospective teacher by mothers' educational level)

Değişkenler		N	Puan	Ss		Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	LSD	
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık	(1) Okuryazar değil	15	44,07	9,15	G.arası	915,680	2	457,840	10,631	,000	1-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	43,33	6,20	G.içi	4005,278	93	43,068			2-3
		(3) Lise ve Y.okul	17	51,53	5,09	Toplam	4920,958	95				
	Duyuşsal Duyarlılık	(1) Okuryazar değil	15	55,00	7,50	G.arası	263,040	2	131,520	3,215	,045	2-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	53,39	6,13	G.içi	3804,293	93	40,906			
		(3) Lise ve Y.okul	17	57,76	6,38	Toplam	4067,333	95				
	Duyuşsal Kontrol	(1) Okuryazar değil	15	42,40	1,55	G.arası	807,666	2	403,833	7,785	,001	1-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	42,64	7,30	G.içi	4824,334	93	51,875			2-3
		(3) Lise ve Y.okul	17	35,00	9,45	Toplam	5632,000	95				
	Sosyal Anlatımcılık	(1) Okuryazar değil	15	47,67	5,91	G.arası	416,347	2	208,174	4,527	,013	1-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	49,31	7,20	G.içi	4276,142	93	45,980			2-3
		(3) Lise ve Y.okul	17	54,24	5,73	Toplam	4692,490	95				
	Sosyal Duyarlılık	(1) Okuryazar değil	15	52,73	8,86	G.arası	76,282	2	38,141	,646	,527	
		(2) İlk ve Ortaokul	64	50,25	7,44	G.içi	5493,051	93	59,065			
		(3) Lise ve Y.okul	17	50,41	7,53	Toplam	5569,333	95				
	Sosyal Kontrol	(1) Okuryazar değil	15	49,20	1,82	G.arası	829,617	2	414,809	4,662	,012	1-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	49,25	11,16	G.içi	8275,341	93	88,982			2-3
		(3) Lise ve Y.okul	17	56,94	4,89	Toplam	9104,958	95				
	SOSYAL BECERİ (Toplam)	(1) Okuryazar değil	15	291,07	27,03	G.arası	4221,682	2	2110,841	4,159	,019	2-3
		(2) İlk ve Ortaokul	64	288,17	22,29	G.içi	47199,807	93	507,525			
		(3) Lise ve Y.okul	17	305,88	18,84	Toplam	51421,490	95				
	EMPATİ	(1) Okuryazar değil	15	22,67	2,23	G.arası	951,539	2	475,769	10,587	,000	1-2
		(2) İlk ve Ortaokul	64	28,25	7,52	G.içi	4179,451	93	44,940			1-3
		(3) Lise ve Y.okul	17	33,59	5,85	Toplam	5130,990	95				2-3

Tablo 3.'de görüldüğü gibi annelerinin eğitim durumları, öğretmen adaylarının DA, DD, DK, SA ve SK alt boyutlarındaki sosyal beceri düzeyleri üzerinde anlamlı farklılaşmalara neden olurken SD alt boyutunda bir farklılaşmaya neden olmamıştır. Farklılaşmaların kaynağını belirlemek üzere yapılan LSD testi sonunda DA, DK, SA ve SK

alt boyutlarında lise mezunu ile ilköğretim ve lise mezunu; DD alt boyutunda ise ilköğretim ve lise mezunu anneleri bulunan öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerindeki farklılaşmalardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Diğer taraftan tablo incelendiğinde DK dışındaki alt boyutlarda, annelerinin eğitim durumu yükseldikçe aday öğretmenlerin de sosyal beceri düzeylerinin yükseldiği; buna karşılık yalnızca DK alt boyutunda ters bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Buna annelerinin eğitim durumları yükseldikçe öğretmen adaylarının duygularını kontrol etme düzeylerinin düştüğü söylenebilir. Bu durum, annelerinin eğitim durumları daha yüksek olan aday öğretmenlerin, annelerinden duygu kontrolünü öğrenememişlerinden ya da annelerine karşı duygularını kontrol edemeyip kontrolsüz davranmayı alışkanlık haline getirmelerinden kaynaklanabilir. Aday öğretmenlerin sosyal beceri toplam puanları ile empati puanları arasında da annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan aday öğretmenler lehine bir yükselmenin olduğu; bu farklılaşmanın sosyal beceri toplam puanında ilköğretim ile lise mezunu; empati puanlarında ise okuryazar olmayan-ilköğretim ve lise, ilköğretim-lise mezunu annesi olan aday öğretmenler arasında olduğu görülmektedir. Buna göre hem sosyal beceri toplam puanları hem de empati düzeyleri açısından annelerinin eğitim durumları yükseldikçe aday öğretmenlerin de puanlarının arttığı söylenebilir.

- Babalarının eğitim düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri

Babalarının eğitim düzeylerine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri ve aralarındaki farklılaşmalarla ilgili bu farklılaşmaların kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 4.'de sunulmuştur.

Tablo 4. Babalarının eğitim düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri
(Table 4. Social skills and empathy levels of prospective teacher by fathers' educational level)

Değişkenler		N	Puan	Ss		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	LSD	
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık	(1) İlk ve Ortaokul	42	43,81	7,64	G.arası	277,954	2	138,977	2,784	,067	
		(2) Lise	40	46,85	6,62	G.içi	4643,005	93	49,925			
		(3) Üniversite	14	42,57	6,45	Toplam	4920,958	95				
	Duyuşsal Duyarlılık	(1) İlk ve Ortaokul	42	53,10	6,09	G.arası	189,582	2	94,791	2,273	,109	
		(2) Lise	40	54,83	7,05	G.içi	3877,751	93	41,696			
		(3) Üniversite	14	57,21	5,70	Toplam	4067,333	95				
	Duyuşsal Kontrol	(1) İlk ve Ortaokul	42	40,55	7,24	G.arası	142,792	2	71,396	1,210	,303	
		(2) Lise	40	42,63	7,57	G.içi	5489,208	93	59,024			
		(3) Üniversite	14	39,43	9,23	Toplam	5632,000	95				
	Sosyal Anlatımcılık	(1) İlk ve Ortaokul	42	48,00	8,42	G.arası	288,875	2	144,438	3,050	,052	
		(2) Lise	40	51,70	5,79	G.içi	4403,614	93	47,351			
		(3) Üniversite	14	50,64	3,82	Toplam	4692,490	95				
	Sosyal Duyarlılık	(1) İlk ve Ortaokul	42	50,40	6,09	G.arası	20,957	2	10,479	,176	,839	
		(2) Lise	40	50,55	9,09	G.içi	5548,376	93	59,660			
		(3) Üniversite	14	51,79	7,88	Toplam	5569,333	95				

		e										
Sosyal Kontrol	(1) İlk ve Ortaokul	42	47,71	11,98	G.arası	873,655	2	436,827	4,935	,009	1-2	
	(2) Lise	40	54,13	6,01	G.içi	8231,304	93	88,509				
	(3) Üniversite	14	49,21	8,52	Toplam	9104,958	95					
SOSYAL BECERİ (Toplam)	(1) İlk ve Ortaokul	42	283,57	24,54	G.arası	6006,715	2	3003,357	6,150	,003	1-2	
	(2) Lise	40	300,68	21,04	G.içi	45414,775	93	488,331				
	(3) Üniversite	14	290,86	16,34	Toplam	51421,490	95					
EMPATİ	(1) İlk ve Ortaokul	42	28,88	5,89	G.arası	46,253	2	23,126	,423	,656		
	(2) Lise	40	28,28	6,68	G.içi	5084,737	93	54,675				
	(3) Üniversite	14	26,79	12,16	Toplam	5130,990	95					

Tablo 4. 'de görüldüğü gibi babalarının eğitim durumları, aday öğretmenlerin SK alt boyutundaki sosyal beceri düzeyleri üzerinde anlamlı farklılaşmalara neden olurken diğer alt boyutlarda bir farklılaşmaya neden olmamıştır. SK alt boyutundaki farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere yapılan LSD testi sonunda babaları ilköğretim ve lise mezunu olan aday öğretmenlerin sosyal beceri düzeylerindeki farklılıktan kaynaklandığı; babası lise mezunu olan aday öğretmenlerin babası ilköğretim mezunu olanlara göre sosyal kontrol becerilerine daha çok sahip oldukları belirlenmiştir. Aday öğretmenlerin sosyal beceri toplam puanlarında da aynı durum görülmektedir. Sosyal beceri toplam puanları ve alt boyut puanları incelendiğinde, SD dışında, babaları lise mezunu olan aday öğretmenlerin ilköğretim ve üniversite mezunu olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin kısmen de olsa daha iyi durumda olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, aday öğretmenlerin empati düzeyleri üzerinde, babalarının eğitim durumlarının belirleyici bir etkide bulunmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca, Tablo 2. ve Tablo 3. karşılaştırmalı olarak ele alındığında, annelerin eğitim düzeylerinin, babaların eğitim düzeylerine göre aday öğretmenlerin (çocuklarının) sosyal beceri ve empati düzeyleri üzerinde daha belirleyici etkiye sahip olduğu da dikkati çekmektedir.

- Ailenin, algılanan gelir düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri

Ailenin algılanan gelir düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri ve aralarındaki farklılaşmalarla ilgili bu farklılaşmaların kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 5.'de sunulmuştur.

Tablo 5. Ailenin algılanan gelir düzeyine göre aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri
(Table 5. Social skills and empathy levels of prospective teachers by perceived family income levels)

Değişkenler		N	Puan	Ss		Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	LSD	
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık	(1) 0-1000 TL	35	42,57	7,20	G.arası	1147,460	2	573,730	14,140	,000	1-3
		(2) 1000-2000 TL	40	43,53	6,47	G.içi	3773,499	93	40,575			2-3
		(3) 2000-3000 TL	21	51,38	4,32	Toplam	4920,958	95				
	Duyuşsal	(1) 0-1000 TL	3	55,57	6,63	G.arası	451,624	2	225,812	5,808	,00	1-3

Duyarlılık		5			1					4	
	(2) 1000-2000 TL	40	51,95	5,34	G.içi	3615,710	93	38,879			2-3
	(3) 2000-3000 TL	21	57,19	7,11	Toplam	4067,333	95				
Duyuşsal Kontrol	(1) 0-1000 TL	35	44,03	6,61	G.arası	864,476	2	432,238	8,432	,000	1-3
	(2) 1000-2000 TL	40	41,60	6,75	G.içi	4767,524	93	51,264			2-3
	(3) 2000-3000 TL	21	35,95	8,67	Toplam	5632,000	95				
Sosyal Anlatımcılık	(1) 0-1000 TL	35	49,97	9,44	G.arası	454,076	2	227,038	4,982	,009	2-3
	(2) 1000-2000 TL	40	47,93	3,98	G.içi	4238,413	93	45,574			
	(3) 2000-3000 TL	21	53,67	5,43	Toplam	4692,490	95				
Sosyal Duyarlılık	(1) 0-1000 TL	35	50,83	8,87	G.arası	66,587	2	33,293	,563	,572	
	(2) 1000-2000 TL	40	49,83	7,41	G.içi	5502,746	93	59,169			
	(3) 2000-3000 TL	21	52,00	5,85	Toplam	5569,333	95				
Sosyal Kontrol	(1) 0-1000 TL	35	49,91	13,70	G.arası	1726,155	2	863,077	10,878	,000	1-3
	(2) 1000-2000 TL	40	47,18	4,37	G.içi	7378,804	93	79,342			2-3
	(3) 2000-3000 TL	21	58,29	3,58	Toplam	9104,958	95				
SOSYAL BECERİ (Toplam)	(1) 0-1000 TL	35	292,89	30,96	G.arası	9722,709	2	4861,354	10,842	,000	1-2
	(2) 1000-2000 TL	40	282,00	10,33	G.içi	41698,781	93	448,374			1-3
	(3) 2000-3000 TL	21	308,48	15,72	Toplam	51421,490	95				2-3
EMPATİ	(1) 0-1000 TL	35	28,71	6,09	G.arası	175,294	2	87,647	1,645	,199	
	(2) 1000-2000 TL	40	26,90	7,84	G.içi	4955,695	93	53,287			
	(3) 2000-3000 TL	21	30,38	8,05	Toplam	5130,990	95				

Tablo 5.'de görüldüğü gibi ailenin algılanan gelir düzeyi, öğretmen adaylarının SD dışında sosyal beceri alt boyutlarının hepsinde ve sosyal beceri toplam puanları üzerinde anlamlı farklılaşmalara neden olmuştur. Farklılaşmaların kaynağını belirlemek üzere yapılan LSD testi sonunda DA, DK, SA ve SK alt boyutlarında aylık 2000-3000 TL aralığında gelirli olan ailelerle 0-1000 ve 1000-2000 TL geliri olan ailelerdeki aday öğretmenlerin sosyal beceri düzeylerindeki farklılaşmalardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan, DK dışındaki alt boyutlarda aylık geliri 2000-3000 TL arasında olan ailelerdeki aday öğretmenlerin sosyal beceri düzeylerinin diğerlerine göre daha iyi olduğu; buna karşılık DK alt boyutundaki becerilerde 0-1000 TL aylık geliri olan ailelerden gelen aday öğretmenlerin diğerlerine göre daha iyi durumda oldukları belirlenmiştir. Sosyal beceri toplam puanları için de aynı durum söz konusudur. Buna göre genel olarak ailenin ekonomik durumunun iyiliğinin, DK dışında aday öğretmenlerin sosyal beceri düzeylerine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte, ekonomik durumu alt düzeyde (0-1000 TL) olan ailelerden gelen aday öğretmenlerin sosyal beceri puanlarının, orta düzeyde (1000-2000 TL) olan ailelerden gelen aday öğretmenlere göre genel olarak daha iyi olduğu görülmektedir.

Ailelerin algılanan gelir durumları, aday öğretmenlerin empati düzeyleri üzerinde etkili olmamıştır. Bununla birlikte yine de

ekonomik durumun daha iyi olduğu ailelerden gelen aday öğretmenlerin empati puanlarının az bir farkla daha yüksek çıktığı da görülmektedir.

- Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve alt boyutları ile empati düzeyleri arasındaki ilişkilere dair bulgular Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 6. Aday öğretmenlerin sosyal beceri ve empati puanları arasındaki ilişki
(Table 6. Relationship between social skills and the empathy scores of prospective teachers')

Değişkenler			Duyuşsal Anlatımcılık	Duyuşsal Duyarlılık	Duyuşsal Kontrol	Sosyal Anlatımcılık	Sosyal Duyarlılık	Sosyal Kontrol	Sosyal Beceri Toplam	Empati
SOSYAL BECERİ	Duyuşsal Anlatımcılık	r	1,000	,445	-,610	,501	,162	,410	,610	,419
		p		,000	,000	,000	,114	,000	,000	,000
	Duyuşsal Duyarlılık	r		1,000	-,373	,619	,210	,271	,666	,284
		p			,000	,000	,040	,008	,000	,005
	Duyuşsal Kontrol	r			1,000	-,150	-,434	,085	-,115	-,417
		p				,145	,000	,408	,265	,000
	Sosyal Anlatımcılık	r				1,000	,134	,749	,941	,417
		p					,193	,000	,000	,000
	Sosyal Duyarlılık	r					1,000	-,368	,180	,058
	p						,000	,079	,575	
Sosyal Kontrol	r						1,000	,757	,294	
	p							,000	,004	
SOSYAL BECERİ (Toplam)		r							1,000	,340
	p									,001
EMPATİ		r								1,000
	p									,

N=96

Tablo 6.'de, sosyal beceri alt boyutlarından DA ile SD, DK ile SA, DK ile SK, SA ile SD arasında anlamlı ilişkilerin bulunmadığı; buna karşılık diğer alt boyutlar arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir. Alt boyutlar arasında anlamlı ilişkilerin bulunması, birbiri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Bunların birlikte özellikle DK ile DA, DD, SA, SD ve SK becerileri arasında ters ilişkilerin bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu durum, duyuşsal kontrolü güçlü olan aday öğretmenlerin, duyuşsal anlatım, duyuşsal duyarlılık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol düzeylerinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bir başka ifade ile, aday öğretmenlerin duygularını kontrol etmede yetersiz kalmalarıyla birlikte diğer alt boyutlarda beceri gösterim düzeylerinde düşüşlerin yaşandığını ifade etmektedir.

Diğer taraftan aday öğretmenlerin SD ile genel sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki bulunmazken DK ile genel sosyal beceri düzeyleri arasında ters bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre duygusal kontrolde yüksek puanı olan aday öğretmenlerin genel sosyal becerilerde bir takım zafiyetler gösterdiği söylenebilir.

Aday öğretmenlerin genel sosyal beceri düzeyleri ile empati düzeyleri arasında ise pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre sosyal becerileri yüksek olan aday öğretmenlerin empati düzeylerinin de yüksek olduğu; bu iki beceri türünün birbirini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND SUGGESTIONS)

- Sınıf öğretmenliği aday öğretmenleri, hem sosyal beceri alt ölçekleri hem de geneli için orta düzeyde beceri sahibidirler. Sınıf öğretmenliği aday öğretmenleri, empati düzeyleri orta düzeydedir. Buna göre aday öğretmenlerin, hem sosyal beceriler hem de empati becerisi yönüyle geliştirilmeye muhtaç oldukları söylenebilir.
- Hem kız hem de erkek aday öğretmenler, DA, DD, SA, SD alt boyutları ile genel sosyal beceri ve empati becerilerinde orta düzeyde beceri sahibidirler. Buna karşılık DK alt boyutunda erkek, SK alt boyutunda ise kız aday öğretmenler üst düzeyde sosyal beceri sahibidirler.
- Aday öğretmenlerin cinsiyetleri, sosyal beceri envanterindeki DA, DK ve SK alt boyutları üzerinde etkili, diğerleri üzerinde ise etkili değildir. DA alt ölçeğinde kızlar erkeklere göre, DK ve SK alt ölçeklerinde ise erkekler kızlara göre daha üst düzeyde beceri sahibidirler. Diğer taraftan, kız ve erkek aday öğretmenler sosyal becerilere genel olarak orta düzeyde sahip olmakla birlikte kızlar, erkeklere göre daha üst düzeyde beceri sahibidirler.
- Empati düzeyleri üzerinde aday öğretmenlerin cinsiyetleri bir farklılaşmaya neden olmamıştır. Hem erkek hem de kız aday öğretmenler orta düzeyde empati kurabilme becerisine sahiptirler.
- Annelerin eğitim durumları, öğretmen adaylarının SD alt boyutundaki beceriler üzerinde etkili olmazken diğer alt boyutlarda etkilidir. Bunlardan DA, DD, SA ve SK alt boyutlarında annelerin eğitim durumu yükseldikçe aday öğretmenlerin de sosyal beceri düzeyleri yükselmektedir. Buna karşılık DK alt boyutunda ters bir durum söz konusudur. DK alt boyutunda yer alan becerilerde annenin eğitim durumu yükseldikçe aday öğretmenlerin beceri düzeyleri düşmektedir. Ayrıca, aday öğretmenlerin sosyal beceri toplam puanları ile empati puanları üzerinde annelerin düzeyi etkilidir. Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aday öğretmenlerin genel sosyal beceri ve empati düzeyleri de yükselmektedir.
- Aday öğretmenlerin babalarının eğitim durumları, aday öğretmenlerin SK alt boyutundaki sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili olurken diğer alt boyutlarda etkili değildir. SK alt boyutundaki becerilerde babası lise mezunu olan aday öğretmenler, diğerlerine göre daha üst düzeyde beceri sahibidirler. Sosyal beceri toplam puanlarında da babaları lise mezunu olan aday öğretmenler, ilköğretim ve üniversite mezunu olanlara göre sosyal beceri düzeyleri daha yüksektir.
- Aday öğretmenlerin empati düzeyleri üzerinde babalarının eğitim durumlarının belirleyici bir etkisi yoktur.
- Annelerin eğitim düzeylerin, babaların eğitim düzeylerine göre aday öğretmenlerin (çocuklarının) sosyal beceri ve empati düzeyleri üzerinde daha belirleyici etkiye sahiptir.
- Ailenin algılanan gelir düzeyi, aday öğretmenlerin SD dışındaki sosyal beceri alt boyutlarının hepsinde ve sosyal beceri toplam puanları üzerinde etkilidir. DA, SA ve SK alt boyutlarında ailelerinin ekonomik durumu iyileştikçe aday öğretmenlerin de sosyal beceri düzeyleri yükselmektedir. Buna karşılık DK alt boyutundaki becerilerde düşük gelirli ailelerden gelen aday öğretmenlerin sosyal becerileri daha üst düzeydedir.

- Ailelerin algılanan gelir durumları, aday öğretmenlerin empati düzeyleri üzerinde etkili değildir. Bununla birlikte ekonomik durumun daha iyi olduğu ailelerden gelen aday öğretmenlerin empati puanları, az bir farkla daha yüksektir.
- Sosyal beceri alt boyutlarından DA ile SD, DK ile SA, DK ile SK, SA ile SD arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır. Buna karşılık diğer alt boyutlar arasında anlamlı ilişkilerin bulunmaktadır. Anlamlı ilişkilerin bulunduğu alt boyutlardaki becerilere sahiplik düzeyleri, birbirini etkilemektedir. Diğer taraftan, DK ile DA, DD, SA, SD ve SK becerileri arasında ters ilişkiler bulunmaktadır. Bu durum, duyuşsal kontrolü güçlü olan aday öğretmenlerin, duyuşsal anlatım, duyuşsal duyarlılık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol düzeylerinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.
- Diğer taraftan aday öğretmenlerin SD ile genel sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki bulunmazken DK ile genel sosyal beceri düzeyleri arasında ters bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre duygusal kontrolde yüksek puanı olan aday öğretmenlerin genel sosyal becerilerde bir takım zafiyetler gösterdiği söylenebilir.
- Aday öğretmenlerin genel sosyal beceri düzeyleri ile empati düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal becerileri yüksek olan aday öğretmenlerin empati düzeyleri de yüksek çıkmaktadır. Bu iki beceri türü birbirini olumlu yönde etkilemektedir.

Bu sonuçlar çerçevesinde; sınıf öğretmenliği aday öğretmenlerinin eğitim süreçlerinde sosyal beceri ve empati becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak önlemlerin alınması gerektiği söylenebilir. Bu doğrultuda eğitim fakültesi programlarına sosyal beceri ve empati konulu ayrı bir dersin ya da en azından belirli derslerin içerisine ünitelerin yerleştirilmesi; derslerin işlenişinde öğrencilerin sosyal beceri ve empati becerilerinin gelişimlerine katkı sağlayacak grupla çalışma, tartışma, drama gibi yöntem ve tekniklere ağırlıklı olarak yer verilmesi önerilebilir. Ayrıca, sosyal beceri ve empati becerilerinin geliştirilmesinde erkek öğrenciler üzerinde daha çok durulmasının gerektiği söylenebilir.

Bunun yanı sıra, başta anneler olmak üzere anne ve babaların eğitim düzeylerini yükseltmeye dönük yaygın eğitim kapsamında projeler geliştirilmelidir. Böylelikle, çocukların da bu beceriler açısından gelişmeleri desteklenebilir.

Diğer taraftan, gerek sosyal beceriler gerekse empati becerisine bir bütün olarak bakılmalı; alt boyutlar birbirinden ayrı tutulmamalıdır. Her birinin geliştirilmesinin diğeri üzerinde de olumlu etkiler sağlayacağı bilinmelidir. Programlar ve etkinlikler düzenlenirken bu bütünlük dikkate alınmalıdır.

NOT (NOTICE)

Bu makale, 20-22 Mayıs 2010 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi'nde düzenlenen "9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulan, Sempozyum Oturum Başkanlarının yazılı önerisi ve Yürütme ve Bilim Kurulu tarafından da "Başarılı" bulunan çalışmanın yeniden yapılandırılmış versiyonudur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Bacanlı, H., (1999). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
2. Başaran, İ.E., (1974). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi.

3. Bora, E. ve Baysan, L., (2009). Empati ölçeği: Türkçe formunun üniversite öğrencileri üzerinde psikometrik özellikleri. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*. 19, ss:39-47.
4. Baron-Cohen S, Wheelwright S., The empathy quotient: an investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism and normal sex differences. *J Autism Dev Disord*, 34, ss:163-175
5. Berci, M.E. ve Griffith, B., (2005). What does it mean to question?, *Interchance*. 36 (4), ss:405-430.
6. Dökmen, Ü., (2008), *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*, İstanbul: Remzi Yayınları.
7. Drake, F.D. ve Brown, S.D., (2003). A systematic approach to improve student' historical thinking, *History Teacher*. 36, 4. (Avaliable in <http://www.historycooperative.org/journals/ht/36.4/drake.html>, 25.05.2008.
8. Duru, E., (200). Öğretmen adaylarında empatik eğilim düzeyinin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(2), ss:21-35
9. Erden, M. ve Akman, Y., (1996). *Eğitim Psikolojisi*. 3. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınları.
10. Ersanlı, K. ve diğerleri. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. (Editör: K. Ersanlı ve E. Uzman). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
11. Good, T.L. and Brophy, J.E., (2000). *Looking in classrooms*. New York: Longman, Inc.
12. Hamby, J.V., (1992). The school-family link: A key to dropout prevention", L. Kaplan (Ed.), *Education and The Family*, Massachusetts: Allyn and Bacon A Division of Simon and Schuster, Inc. 160 Gould Street.
13. Kauchak, D.P. ve Eggen, P.D., (1998). *Learning and Teaching: Research Based Method*. Boston: A Viacom Company 160 Gould Street Needham Heights.
14. Kıncal, R.Y., (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
15. MEB., (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretmen Klavuzu*. Ankara: MEB Yayınevi.
16. Morgan, N. and Saxton, J., (1994). *Asking better questions*. Ontario: Pembroke Publishers.
17. Öncül, R., (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
18. Rousmaniere, K., (2001). Questioning the visual in the history of education, *History of Education*. 30(2), ss:109-116.
19. Selçuk, Z., (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınevi.
20. Senemoğlu, N., (2009). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. 14. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
21. Seven, S. ve Yoldaş, Cenk, (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. IV(I), ss:1-18
22. Shafer, S.F., (1987). Human rights education in schools", N.B. Tarrow (Ed). *Human Rights and Education*.:New-York: Pergamon Press.
23. Sönmez, V., (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı*. 13. baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
24. Şahin, C., (2001). Sosyal beceri ve sosyal yeterlik. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2): 9-19.
25. Şahin, C., (2007). Kişilik, ahlak, sosyal ve duygusal gelişim. *Eğitim Psikolojisi* (Ed. Akbaba, S. & Anlıak, Ş.), İstanbul: Lisans Yayınları.
26. Varış, F. ve diğerleri. (1994). *Eğitim Bilimine Giriş*. (Edit: F. Varış). Konya: Atlas Kitabevi.

27. Weimer, M., (1993). *Improwing your classroom teaching*. California: SAGE Publications, Inc.
28. Yüksel, G., (2001), Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri, *Milli Eğitim Dergisi*, 150. (10.04.2010da <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/yuksel.htm> adresinden alınmıştır).
29. Yüksel, G. (2004), *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asil Yayınları.
30. Yeşil, R., (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.